

- [4] Hrdličková, A.: Vybrané současné alternativní pedagogické koncepce a jejich význam pro teorii a praxi české školy. Habilitační práce. České Budějovice, PF JU 1994, s. 26–146.
- [5] tamtéž, s. 147–172.
- [6] tamtéž, s. 173–181.

K. Rýdl: Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti (1994)

Autor recenzované knihy je vysokoškolským učitelem na katedře pedagogiky pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Každoročně se aktivně zúčastňuje akcí, které mají co říci k problematice alternativního školství v ČR (např. olomouckých mezinárodních konferencí o alternativním školství, jež pořádá katedra pedagogiky PdF UP v Olomouci).

Knihy sama je rozdělena do 7 kapitol.

1. kapitola pojednává o významu *reformní praxe* v současných podmínkách školy. Autor zde poukazuje na sepětí politické situace s jednotlivými pedagogickými proudy. Za nejdůležitější je nutno považovat pasáže o nutnosti provádět neustále pedagogický výzkum a budovat alternativní pedagogiku právě s ohledem na výsledky tohoto výzkumu.

2. kapitola je nazvána „Význam reformní pedagogiky a alternativního hnutí“. K. Rýdl tu naznačuje, jak je obtížné zabývat se alternativní výukou, neboť všude převládají školy klasického typu. V každém z nás, a o úřednicích státní správy to asi platí dvojnásobně, je zakořeněno pochybování o všem novém. A každá alternativní metoda, každá škola, kde se realizuje alternativní výuka, něčím novým je. Proto jsou tyto školy a jejich metody podrobovány té největší možné kritice, proto se o nich velmi diskutuje a hledají se na nich chyby. (Sám se domnívám, že pokud se chyby nehledají s cílem školu či metodu za každou cenu zničit, pak je to ta nejlepší reklama pro alternativní školství, když v diskusi obstojí).

Obě kapitoly pojal K. Rýdl jako úvod a vytyčil v nich 4 teze alternativní pedagogiky:

- a) Svoboda pro spojování teorie a praxe, učení a práce, školy a všedního dne.
- b) Sebeorganizace a samospráva zúčastněných.
- c) Sebeurčení a sociální zodpovědnost.
- d) Rovnoprávnost ve výchově chlapců a dívek.

Další kapitoly jsou vlastně popisem toho, jak tyto teze uplatnili ve svých alternativních školách jejich zakladatelé, popř. propagátoři myšlenek alternativního školství.

3. kapitola je věnována *C. Freinetovi* (nar. 15. X. 1896). Tento bezesporu velký pedagog opřel své alternativní pedagogické působení o myšlenky sociální rovnosti. Byl také nadšeným propagátorem myšlenky, která by si podle mého soudu zasloužila nebýt alternativní, ale už přímo „zakonzervovanou“ v každé škole. Volně tlumočena: „Neměj přehnanou úctu k napsanému textu, o všem stále pochybuj!“

Domnívám se, že dril neměl a nemá na žádné škole stálé místo při osvojování znalostí (sám ho uznávám při osvojování textu básní, cizích slov aj., kde sotva můžeme text či výslovnost změnit podle svého). *C. Freinet* vyučoval pochybnostem o tištěném textu tak, že si žáci sami texty tiskli, debatovali o nich a na základě debaty pak texty opravovali a tiskli znovu.

4. kapitola je věnována osobnosti lékařky *Marie Montessori* (nar. 31. VIII. 1870). Její doménou se stalo začleňování různě postižených dětí do kolektivu dětí nepostižených. Autor se v kapitole zabývá jednak životopisem *M. Montessori*, jednak uvádí 3 školy, které na bázi jejích myšlenek vybudovaly systém své výuky.

Jsou to Biskupská integrovaná škola v Krefeldu se svým proslulým Forem (= komunikační středisko, vlastně odpočinková hala uprostřed všech budov školy), škola *A. Schmidtové* ve Frankfurtu nad Mohanem (ta je pouze pro dívky) a škola v Dětském středisku v Mnichově, kde je celkem 37 tříd, z toho je 23 tříd, ve kterých se vedle sebe učí děti postižené i nepostižené.

5. kapitola je ze všech nejobsáhlejší a zabývá se teorií a praxí waldorfských škol a pedagogickou koncepcí *Rudolfa Steinera* (nar. 27. II. 1861 v Kraljenci — území bývalé Jugoslávie). Při studiích na vídeňské polytechnice si *R. Steiner* zapisuje také přednášky z německé literatury, dějin a filozofie, později se věnuje zpracování Goethova odkazu. Na počátku XX. stol. se stává stoupencem okultních věd a rozpracovává teorii tří těl (fyzické tělo, éterické tělo a astrální tělo). Tato teorie nachází odraz i v jeho pedagogickém myšlení — vymezuje tři období dětského života — do 7, 10 a 14 let, trojí zrození a vybavení z trojí „schrány“.

Dnes se však vyzdvihuje jiná Steinerova myšlenka — jak s pomocí vlastních sil přispívat k rozšiřování volných škol a svobodné výchovy, jež slouží k osvobození duševního života (str. 132). Na závěr Steinerova obsáhlého životopisu uvádí *K. Rýdl* učební cíle pro jednotlivé stupně škol, zaměřuje se na přípravu učitele pro waldorfskou školu, působení učitele na žáky a formy spolupráce s rodiči.

Velmi zajímavě píše i o zařízeních, jež jsou waldorfským školám podob-

ná, např. hiberniánská škola (pro učňovský dorost) aj. Ukazuje na značnou volnost v plánech i vyučovacích metodách, na samosprávné prvky v organizaci těchto škol. Nezatrácuje je, nevzvedává je však jako něco, co bychom měli bez výhrad akceptovat a přijmout pro naše školství.

6. kapitola se jmenuje „Landerziehungsheim — typ školy pro XX. století“. Jsou to celodenní zařízení založená na myšlenkách *Hermannna Lietze* (nar. 1868). V těchto zařízeních žijí pohromadě po celý den učitelé se svými žáky ve skupinách (rodinách, ceších — což jsou další termíny pro tyto skupiny). Všechny tyto školy (např. v Odenwaldu, Spiekeroogu, Salenu) jsou ale finančně velmi náročné, pro mnoho rodin tedy nedostupné. Důraz se klade na výchovu k morální dokonalosti, toleranci, sblížení se člověka s přírodou.

7. kapitola se věnuje teorii a praxi jenských škol. Zakladatel *Peter Petersen* (nar. 1884). Působil jako vedoucí katedry pedagogiky jenské univerzity a zároveň jako ředitel pedagogického semináře a cvičné školy, kde prováděl své pedagogické experimenty. Sestavil a v praxi ověřil „Malý jenský plán“. Důraz kladl na zvládnutí „pedagogické situace“, v níž jsou určující 2 roviny — vedení vyučování a vedení ve vyučování. Za jednu z důležitých metod považoval „metodu slavnosti“. Zásadně vyžadoval týdenní plány, které vycházejí z potřeb těch, pro něž jsou plánovány.

Celá kniha je pojata spíše jako popis. Uvádí dokumenty ze spisů pedagogů jednotlivých alternativních směrů. Ilustruje výsledky jejich odkazu. Autor své dílo také nazývá prvním diskusním příspěvkem a jak v úvodu napsal, očekává, že se dostaví reakce v podobě připomínek.

Já bych knihu doporučil (s výhradami k pravopisu) jako studijní materiál velice dobré úrovně všem posluchačům učitelských fakult, kteří studují pedagogiku. A nejen jim. Domnívám se, že i jejich učitelé najdou v knize ještě něco, co dosud neznali — např. nové poznatky životopisné. Ale nejvíce mohou těžit z bohaté bibliografie, kterou autor shromáždil ke každé osobnosti alternativní pedagogiky a uvádí ji vždy za příslušnou kapitolou.

Václav Klapal

Má naše teorie přispívat k rozvoji alternativního školství?

Stanislava Kučerová

Slovo *alternativní* patří mezi ona označení, která se nedefinují sama sebou, ale jen ve vztahu k něčemu obdobnému, svým způsobem odlišnému. Pla-